

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ
ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітній ступінь «Магістр»

на тему:

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРАКТИЦІ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ**

Виконала: студентка II курсу, 602з групи,

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

ОПП: Дошкільна освіта. Початкова освіта

Висоцька Ольга Геннадіївна

Керівник: доц. Авраменко О.О.

Рецензент: доц. Лемещук М.А.

Умань 2021

ВСТУП

Актуальність теми. В Державній національній програмі «Освіта. Україна ХХІ століття» підкреслюється, що динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі - все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається [1].

Існують різні психологічні моделі навчання: традиційне навчання, в основі - повідомлення всієї інформації й вимог до певних навчальних дій (Я. Коменський, Л. Занков та ін.), вільне навчання, в основі якого - самостійний пошук і вибір учнем інформації та дій, які відповідають його проблемам і цінностям (Ж.- Ж. Руссо, Г. Песталоцці, М. Монтессорі, К. Ушинський та ін.), проблемне навчання, в процесі якого педагог так організовує зовнішні джерела поведінки учня у вигляді вимог і приписів, що вони формують певні необхідні цінності й інтереси школяра, а останні визначають активний добір та використання учнем необхідної навчальної інформації (П. Гальперін, В. Давидов, А. Матюшкін та ін.).

Заклад дошкільної освіти - це перша сходинка, на якій відбувається залучення дитини до процесу систематичного навчання. Внаслідок освітньо-виховної роботи, що здійснюється в умовах дошкільного навчального закладу в кінці дошкільного періоду у дітей звичайно виникає нова вища потреба - вчитися (М. Волокітіна, М. Горбачова, Л. Божович, Л. Славіна, М. Морозова, П. Розмислова та ін.).

За результатами наукових досліджень С. Рубінштейна, А. Сорокіної, П. Сірбіладзе, М. Шумакової та ін. старший дошкільник має прояв до допитливості. Це виявляється в ускладнених за формою дитячих запитаннях, які виникають не лише у зв'язку із сприйманням конкретних предметів і явищ, але й обумовлені попереднім досвідом та розподілені у часі (в появі ланцюжка запитань).

Дослідження вчених також показують, що в дітей старшого дошкільного віку зростає бажання міркувати, порівнювати, сперечатися, відгадувати загадки, розв'язувати задачі, головоломки, добирати слова в риму, складати власні казки та ін. Активність дитини дошкільного віку дедалі частіше спричиняється її інтересами і потребами (А. Голубєва, Р. Керт, Г. Люблінська, Н. Морозова, Г. Щукіна та ін.). У дитини старшого дошкільного віку поступово формується пізнавальне ставлення до навколишнього середовища: бажання вчитися, інтерес до процесу навчання, пізнання нового, що несе з собою нове середовище школи.

Отже, одним із аспектів готовності дітей до освітнього середовища школи є наявність у старшого дошкільника пізнавального інтересу до навчальної діяльності (учіння) - одного з основних видів діяльності людини, спрямованого на її саморозвиток через опанування способами предметних і пізнавальних дій, узагальнених за формою теоретичних знань [2]. Адже пізнавальний інтерес значною мірою сприяє ефективному становленню дитини як суб'єкта пізнавальної та навчальної діяльності.

Слід відзначити, що гостра увага до проблеми пізнавального інтересу у дитини (старшого дошкільника) з боку вчених і практичних педагогічних робітників (вихователів, вчителів) стала проявлятися у зв'язку з розробкою проблеми активізації пізнавальної діяльності дошкільників у процесі виховання та навчання, формування у них суб'єктної позиції в навчальній діяльності, що передбачає розвиток здібностей самостійно керувати нею. Реалізація цього важливого завдання, на думку вчених, можлива лише за умови стимуляції та укріплення пізнавального інтересу, який забезпечує реальний стан дитини як суб'єкта різних видів діяльності. Саме тому в багатьох дослідженнях пізнавальний інтерес розглядається як ода з вагомих мотиваційних тенденцій, що становлять основу навчальної діяльності, а також як необхідний і значущий компонент її структури [2].

Тому проблема вивчення у старших дошкільників пізнавального інтересу і пов'язаних з ним психологічних утворень - пізнавальної потреби,

пізнавальної активності, пізнавальної спрямованості і пізнавальної самостійності широко досліджувалася багатьма вченими (Л. І. Божович, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, О. М. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн, О. П. Усова, Д. Б. Ельконін та інші).

Аналіз першоджерел із теми дослідження дозволив дійти висновку, що проблема оптимізації процесу формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку є актуальною й потребує подальшого вивчення, що зумовило вибір теми наукового дослідження **«Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку у практиці сучасних закладів дошкільної освіти»**.

Об'єкт дослідження - процесу формування пізнавальних інтересів старших дошкільників.

Предмет дослідження: ігрові засоби оптимізації процесу формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження - визначити і обґрунтувати педагогічні умови формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати сучасні підходи досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та виховній практиці.
2. З'ясувати особливості впливу засобів ігрової діяльності на формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.
3. Розробити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.
4. Визначити та апробувати педагогічні умови ефективного формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Відповідно *до першого завдання* здійснено аналіз навчально-методичної літератури, що засвідчив недостатню теоретичну та практичну розробленість проблеми формування пізнавальних інтересів дошкільників, як однієї з найактуальніших у теорії і практиці дошкільного виховання,

оскільки пізнавальні інтереси є необхідною умовою формування життєво компетентної, творчої особистості, з набутим досвідом, який допомагає їй на рівні своїх вікових можливостей розв'язувати різні проблеми, у незвичних умовах діяти адекватно, приймати свідомі рішення в ситуації вибору, реалізувати власні потреби та інтереси.

Узагальнення даних психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування пізнавальних інтересів дало підстави розглядати пізнавальний інтерес як вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до людей, предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до певних видів діяльності, які мають для неї життєве значення. Проблема розвитку пізнавальних інтересів дітей знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Зокрема, новий Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компоненту дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно - пізнавальному просторі», акцентуючи увагу на необхідності формування в дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування з новим матеріалом. Актуальність вищезазначених аспектів проблеми на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти вимагає пошуку найбільш ефективних засобів, форм та методів формування пізнавальних інтересів дошкільників.

У межах *другого завдання* встановлено, що ефективним засобом формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку є використання розвивального потенціалу різних видів ігрової діяльності: сюжетно-рольових та дидактичних ігор, ігор-спостережень, ігрових вправ, що включали словесні логічні завдання. Гра дає можливість дитині в живій, захоплюючій формі познайомитися з широким колом явищ навколишньої дійсності, активно відтворити їх у своїх діях. Відображаючи в своїх іграх життя оточуючих людей, їх різні вчинки і різні види їх діяльності, діти отримують можливість більш глибоко зрозуміти, більш глибоко відчути

навколишнє. Правильне розуміння зображуваних подій, правильне виконання відповідних дій отримують в грі постійне, систематичне підкріплення завдяки схваленню дитячого колективу досягненню відповідного ігрового результату та позитивній оцінці вихователя.

У процесі вирішення *третього завдання* дослідження визначено критерії формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку з відповідними показниками. З-поміж них: емоційний із показниками: переживання дошкільнятами гніву, страху, обурення радості, смутку, натхнення, задоволення; інтелектуальної активності із показниками: прагнення дітей за власним бажанням брати участь у діяльності; активне оперування набутими знаннями, вміннями та навичками; наявність цікавості, допитливості; прагнення поділитися з оточуючими новою, свіжою інформацією, почерпнутою з різних джерел; діяльнісно-вольовий із показниками: зосередженість уваги і слабка відволікання; застосування різних способів для дозволу складної задачі; прагнення дітей до завершеності дій. Виділено традиційно три рівні розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризується наступними особливостями: стійкість пізнавального інтересу, інтерес до пропонованого матеріалу, до об'єкта вивчення; старанність до діяльності; емоційна активність (позитивні емоції); активність діяльності (задає питання, відповідає на них); наявність стійкого цікавості, допитливості; самостійність у виконанні запропонованих завдань; наявність творчого підходу до діяльності, пошук різних шляхів вирішення завдання.

Середній рівень відзначений недостатньо стійким рівнем розвитку пізнавального інтересу у старших дошкільників, інтелектуальної активності; відзначений нестійкий і мінливий інтерес матеріалу, завданням, діяльності; наявність нестійкого розуміння регулювати і приховувати свій емоційний стан, негативні емоції; змінна активність діяльності; нездатність стійко

проявляти допитливість і цікавість; недостатня самостійність у роботі, а також вольових устремлінь і мотивів.

Низький рівень характеризується наступними основними показниками: слабка ступінь сформованості пізнавального інтересу та інтелектуальної активності дітей; слабкість і нестійкість інтересу до об'єкта вивчення, запропонованому матеріалу; відсутність старанності до діяльності; невміння регулювати свої емоційні стани, негативний емоційний фон; слабка активність діяльності (дуже рідко задає або зовсім не задає питання, не здатний відповідати на них); відзначено відсутність або слабкість цікавості і допитливості; прагнення вирішити завдання, знайти шляхи виходу; несамостійність в виконанні запропонованих завдань; нестійкість вольових устремлінь; слабкий творчий підхід або його відсутність.

В межах **четвертого завдання** з'ясовано, що підвищенню ефективності формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку сприяють такі педагогічні умови:

- максимальна опора на активну розумову діяльність дитини(ситуації рішення пізнавальних завдань, ситуації активного пошуку, здогадок, роздуми, ситуації розумового напруження, зіткнень різних позицій, в яких необхідно розібратися самому, стати на певну точку зору).
- проводити процес розвитку, навчання і виховання на оптимальному рівні розвитку дітей. Ця умова забезпечує зміцнення і поглиблення пізнавального інтересу на основі того, що навчання систематично і оптимально удосконалює діяльність пізнання, її способи та вміння.
- емоційна атмосфера пізнання, позитивний емоційний тонус навчального процесу.
- сприятливе спілкування у взаєминах «дитина - вихователь», «дитина - батьки і близькі», «дитина - колектив». Дотримання всіх цих умов сприяє формуванню пізнавального інтересу дітей у процесі певної діяльності.

Порівняльні результати рівнів сформованості пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку експериментальної і контрольної груп

засвідчили позитивні зрушення за всіма показниками у дітей експериментальної групи. Кількісні показники високого рівня сформованості пізнавальних інтересів вихованців експериментальних груп на формувальному етапі дослідження значно перевищують показники контрольних груп та відповідні показники, здобуті під час констатувального етапу дослідження.